

OSMANLI BELGELERİ'NDE YÖRÜK ALİ EFE ve ZEYBEKLER

GENÇOĞLU Mehmet Sait Halim¹

ÖZ

Halk kültürü ve müziği'yle ilgili ilmî araştırmaların hemen her yönü, tarih ilminin çeşitli disiplinlerine hâkim olmayı gerektirirken Osmanlı Türkçesi adı verilen yazı sisteminin de hakkıyla bilinmesini gerektirmektedir. Ege Yöresi Halk Kültürü ele alındığında; Aydın ilinin, bu yörenin müzikal geleneğini ve ritüelini temsil eden “zeybeklik” kültürünü en yoğun şekilde temsil ettiğini görürüz. Aydın ilinde yetişen ve gerek zeybeklik kültürüne gerekse yöre müziğine tesir eden Yörük Ali Efe gibi isimler hakkında muhtelif bilgilere ise en fazla surette yine tarihî belgeler yardımıyla ulaşmak mümkün olmaktadır. Öyle ki bu belgeler; bir tarihî evrak olabileceği gibi, bir hâtîrât, eski bir gazete kupürü veya bir halıya ya da kâğıda bezelen hat şeklinde dahi olabilmektedir. Bilimsel belge olarak nitelendirilen tüm bu malzemelerin genele yakını Osmanlıca içerikli olduğundan her türlü tarihsel-kültürel müzikoloji çalışmalarında olduğu gibi Halk Müziği ve Kültürü Araştırmaları için de Osmanlıca Türkçesi'nin önemine dikkat çekmek gerekmektedir. Osmanlıca Türkçesi'nin özellikle konservatuar vb. müzik eğitimi veren yüksekokullarda lisans ve lisansüstü programların müfredatlarına dahil edilmesi kuşkusuz bu gibi tarihsel ve kültürel belgelere birinci elden ulaşmayı ve elde edilen bulguları daha bilinçli şekilde değerlendirebilmeyi sağlayacaktır. Yörük Ali Efe ve zeybeklere ilişkin çeşitli Osmanlı belgeleri özelinde Osmanlı Türkçesi bilgisinin Halk Kültürü ve Müziği Araştırmaları'ndaki önemini vurgulamayı amaçlayan bu çalışmada arşiv tarama, kaynak tarama, transkripsiyon yöntemleri kullanılmıştır. Çalışma; bilginin ve disiplinlerarası çalışmaların hızla yayıldığı günümüzde nispeten ihmâl edilen bir konuya değinmesi ve özellikle Aydın Yöresi'nde yetişmiş Yörük Ali

¹ Öğr. Gör. Dr. Mehmet Sait Halim GENÇOĞLU; Kafkas Üniversitesi Devlet Konservatuarı, GTM Bölümü, TSM ASD; mshgencoglu@gmail.com

Efe ve zeybekliğe ait birtakım belgelerin ortaya çıkarılması ve zeybekliğin müzik kültürüne tesirinin incelenmesi bakımından önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Yörük Ali Efe, Zeybeklik, Aydın Yöresi Halk Kültürü, Osmanlı Türkçesi.

YORUK ALI EFE AND ZAYBAKS IN THE OTTOMAN DOCUMENTS

ABSTRACT

While several themes in Folk Music and culture require expertise on the diverse discipline of historical studies, Ottoman script must be the one, known by the scholars in the field. Aydın province is the most remarkable city in the Aegean region where folk music and zaybak tradition is most preserved so far. Information regarding Yoruk Ali Efe of Aydın can be only found with the help of historical sources. However, these historical sources are sometimes documented papers or memoirs but sometimes it can be an old script on a traditional carpet. Such a scientific sources for historical and musicological studies are mostly written with the Ottoman script and this shows us importance of being familiar to Ottoman language for Turkish Folk music and cultural studies. Maybe for this necessity, Ottoman language must be taught in the colleges of music. This study aims to reveal the importance of the Ottoman documents with regard to Yoruk Ali Efe of Aydın and Zaybaks but also significance of Ottoman documents for folk music and cultural studies in general. Transcription, comparative and historical methods been used throughout this paper which attempts to pullout the traditional musical information from the Ottoman documents regarding Aydın region. This study is important in terms of addressing a relatively neglected subject today and revealing some documents of Yörük Ali Efe and zeybek who grew up in Aydın region and examining the effect of zeybek on music culture.

Keywords: Yoruk Ali Efe, Zaybak Tradition, Folk Culture in Aydın Province, Ottoman Language.

GİRİŞ

Türk halk kültürü, çok geniş bir coğrafyada yaşayan, kendine özgü yaşam ritüellerine sahip birçok topluluğun biçimlendirdiği müşterek edinimleri ifâde eder. Öyle ki bu yekün; birkaç anakaraya işaret ettiği gibi onlarca ülkeye, daha da özelde çeşitli bölgelere indirgenebilir olduğu gibi bu anlamda belli yöreleri de temsil etmektedir.

Ülkemizin bazı illerinde görülen zeybeklik kültürü, bazı kaynaklarda M.Ö. 3000'e dayanan bir yaşamsal sürecin somut tezâhürüdür. (Yavuz, 2012, 28)

Bugün anlaşıldığı şekli itibarıyla zeybeklik, şüphesiz Anadolu kültürünün bir parçası hâindedir. Türk halk kültürüne dâir diğer birçok konuda da olduğu gibi Anadolu bağlamında zeybeklik kültürü hakkında kaynaklara ulaşmak ve söz konusu belgeleri bilgiye dönüştürmek, büyük ölçüde mevcut olan Osmanlı belgelerinden yararlanmayı gerektirmektedir. Osmanlı belgelerine ve yazı sistemine hakimiyeti işaret eden bu gereklilik, bilhassa yakın dönemlere gelindiğinde daha somut şekilde görülmektedir.

Bu itibarla ülkemizin sosyal, kültürel, edebî, sanatsal, müzikal vb. gibi birçok mevzû'unda söz konusu çalışma şayet tarihî bir nitelik alacaksa; Osmanlı belgelerini kullanmak büyük önem arz etmektedir. Dolayısıyla bu bilgi ve kültür, bu amaçla kurulan eğitim kurumlarının hepsinde sistemli ve nitelikli bir şekilde verilmelidir.

Osmanlı Belgelerinde Zeybeklik

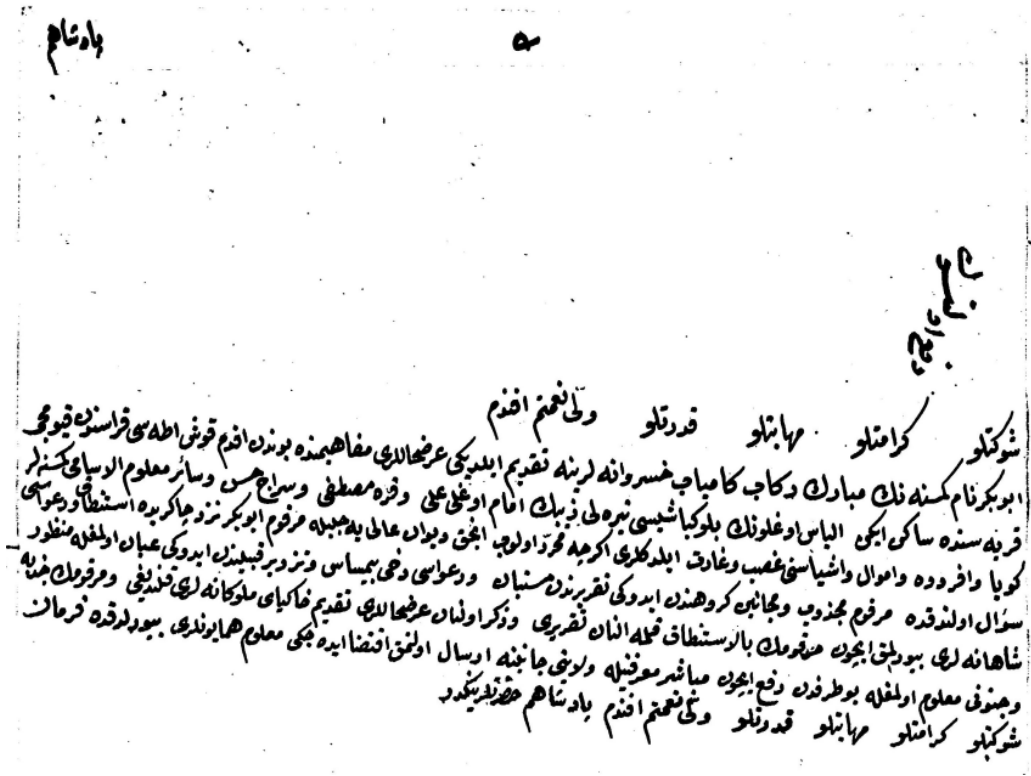
“Zeybeklik; bazı kaynaklara göre 13. asırda Batı Anadolu ve Ege Bölgesi'ne yerleşmiş olan Türkmen aşiretlerinin devlet idaresiyle yaşadığı fikir çatışmaları sonucu başkaldırısına dayanmakta iken (Avcı, 1997: 47) bazı kaynaklarda da buna benzer nedenle 16. asırda vuku bulan Celâlî isyanları sonucu ortaya çıkmıştır” (Özbilgin, 2003: 29).

“Başka bir görüşe göre zeybekler; Selçuklular zamanında, Batı Anadolu'da sınırlara yerleştirilen göçebe Türkmenler arasından oluşturulan hafif silahlı askerler olarak bildirilmektedir. Osmanlı belgelerinde zeybekliğin en eski deyimini “levendat giysili”dir. Leventler, Akdeniz'deki Türk gemilerine korsan olmak için giden Ege gençleri idi. Deniz korsanlığı eski gücünü yitirince

leventlerin bir bölümü kara leventliğine başlamışlardır. XVIII. yüzyılın sonlarından itibaren Osmanlı belgelerinde bu leventlere zeybek denilmiştir” (Yavuz, 2012, 41).

Zeybekliğin ortaya çıkışı belli sebeplere dayandırılmaktadır. İç sorunlar, ekonomik-adalete ilişkin nedenler ile bazı suiistimalci devlet görevlileri tarafından halka karşı yapılan baskılar nedeniyle gerçekleşen başkaldırıları veya devletin yetişmiş asker ihtiyacını karşılamak...

XVIII. yüzyılın sonlarına rastlayan (h. 1206) aşağıdaki belgede; Ebubekir adlı bir kişinin Tireli Zeybek İmamoğlu Ali ile birkaç kişinin eşyalarını gasp ettiği iddiasına karşılık mezkûr kişinin deli olduğunun tespiti ve vilayete bildirildiği kaydedilmiştir (Bk. Belge 1).

Belge 1: Zeybekliğe ilişkin XVIII. yüzyıla âit bir belge (BOA: HAT 187-08857).

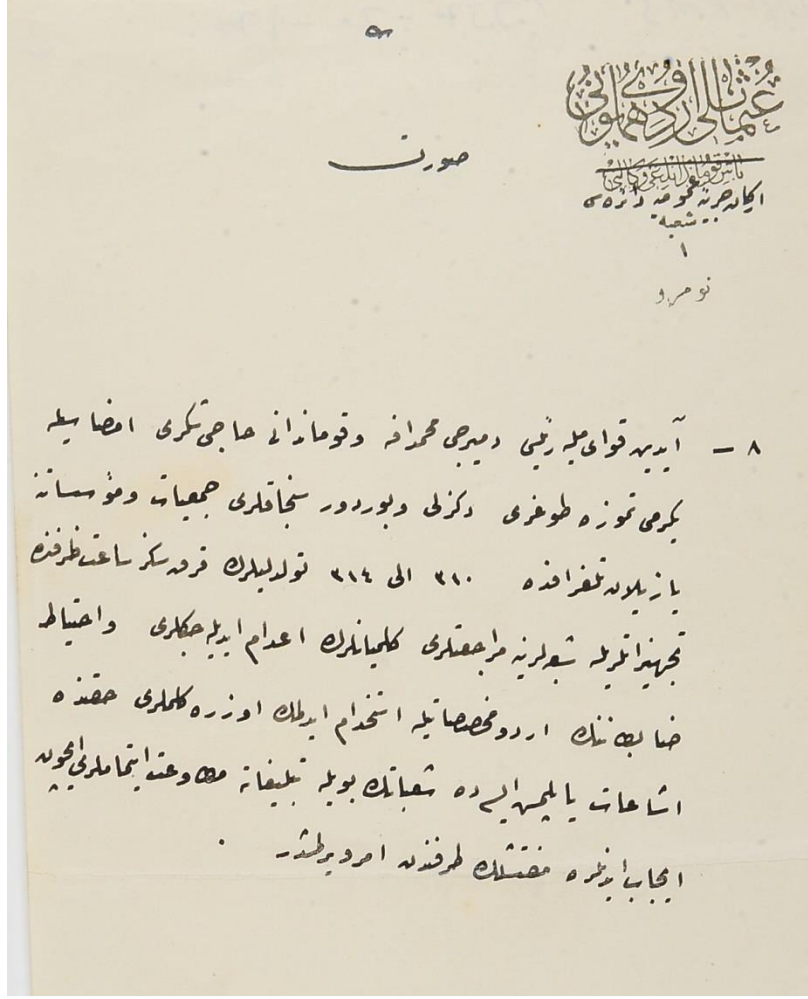
Zeybekler, başlarında bulunan efeleriyle birlikte yörenin zengin kimseleri tarafından ekonomik anlamda himaye edildiği cihetle bazen gözünü korkutma, talan etme gibi eylemlere de katılmışlardır. Bu gibi nedenlerle halk arasında eşkiyâ olarak da adlandırılmışlardır.

“Eşkiyalık (zeybeklik) hareketi, 17. yüzyılda artarak 18. yüzyıl başlarından itibaren Batı Anadolu’da sıklıkla görülmeye başlar. Aydın, Saruhan (Manisa) ve Menteşe (Muğla) sancaklarının zeybekliğinin en yaygın yaşandığı yerler olduğu o döneme ait vesikalardan anlaşılmaktadır.” (Mirzaoğlu, 2000: 101’den alıntı: Uluçay, 1955).

“Zeybek çetelerinin reisi olan efelerden bugün Aydın yöresinde tanınanlar; 19. yüzyıl sonları ile 20. yüzyıl başlarında yaşamış efelerdir. Kronolojik açıdan bakılırsa Aydın’da evvelâ Atçalı Kel Mehmet anılır. Cumhuriyet öncesi dönemde yaşamış olan Çakırcalı Mehmet Efe bugün yörede türkülerıyla, hayatına dair anlatılarla nâmını devam ettirmektedir. Aynı dönemin efelerinden olan Kamalı Mustafa Efe, İnce Mehmet Efe, Çavdarlı Murat Efe, Abalı Efe de bu yörede söylenen türkülerde de halk hikayelerinde yaşayan efelerdir. Çakırcalı’dan sonra Aydın ve çevresinde en tanınan efeler ise; zeybeklik hayatlarının bir döneminde Kurtuluş Savaşı’nı yaşamış ve bu savaşa yakından tanıklık etmiş olan Yörük Ali Efe, Demirci Mehmet Efe, Mestan Efe, Cafer Efe, Kozalaklı Mehmet Efe, Gökçen Efe, Danişmentli İsmail Efe, Kara Durmuş Efe, Tekeli İsmail Efe gibi isimlerdir.” (Mirzaoğlu, 2000: 110-111).

“XX. asrın ilk çeyreğine gelinip Balkan Savaşı (1912), 1. Dünya Savaşı (1914) gibi olaylar zuhredip seferberlik ilan edildiğinde birçok kimse, salgın hastalıklar nedeniyle ve olayları millî bir sorun olarak algılamadıklarından bölgelerinde dağlara çıkıp zeybeklik etmeye başlamışsa da Kurtuluş Savaşı ile başlayan millî mücâdele döneminde Gazi Mustafa Kemal’in deyimiyle “vatan mevzu ise gerisi teferruattır” bilinciyle bir bütün olarak cepheye koşmuşlardır.” (Yavuz, 2012, 35).

Aşağıdaki belgede; Aydın havalisi Kuvayı Millîye kumandanı Şükrü ve Demirci Mehmet Efe’nin orduya zorunlu asker topladıkları kaydedilmiştir (Bk. Belge 2).

Belge 2: Kuvvâ-i Millîye'ye zorunlu asker toplandığına ilişkin bir belge (BOA: DH KMS 53-76)

Millî mücadele yılları (1919-1922), zeybeklerin, eşkiyalıktan yerel milis güçleri hâline geldikleri dönemdir. Bu yıllarda düzenli ordunun kurulması sürecinde Yörük Ali Efe ve Demirci Mehmet Efe gibi dönemin etkili efeler, birer komutan olarak yararlılık göstermişlerdir.

Nitekim Cumhuriyet'e geçiş sürecinde efeler; millî mücadelenin önemli simgeleri hâline gelmiş, bir kimlik değişimi yaşayarak eşkiyalıktan millî kahramanlığa adım atmışlardır. Öyle ki Cumhuriyet'in başlangıç yıllarında zeybeklerin liderleri olan efeler, gösterdikleri üstün gayret ve yararlılıklar dolayısıyla birer millî kahraman olarak anıtlarıyla anılmışlardır. (Öztürk, 2003; 24-25)

beylerinin emrinde bir vurucu güç olarak görev yapan zeybekler, Osmanlı Devleti döneminde de çeşitli savaflara katılmışlardır. (Mirzaoğlu, 2000: 98'den alıntı; Uluçay, 1955, Yetkin 1996).

1856'da dönemin meşhur efelerinden Ger Ali Efe'nin kızanlarıyla birlikte Kırım Savaşı'na katıldığı, Ege'den giden gönüllü bir zeybek taburunun Bulgar komitecileriyle mücadele ettikleri bilinmektedir (Mirzaoğlu, 2000: 98'den alıntı; Baykara, 1992, 60-63).

Bunun gibi Aydın'dan gelen zeybekler için; 1876-1878 Karadağ muharebelerinde, kulaklı denilen büyük bıçaklarını kullanarak çok cesur olan Karadağlılar'ı bozguna uğrattıkları kaydedilmiştir (Şakir, 2016).

Zeybeklik kavramı, efelerin millî mücadeledeki cansiperâne gayretleriyle halkın dimağında öylesine nakşolmuştur ki sosyal ve kültürel her alanda birer simge hâline gelmişlerdir. Gerek özgün dans figürleriyle gerek müzikal motifleriyle beliren zeybeklik; sinema ve tiyatroya uyarlanan Yaşar Kemal'in Çakırcalı (Mehmet) Efe adı yapıtı veyahut da Orhan Asena'nın Yörük Ali'nin kahramanlıklarından çokça bahseden Kurtuluş Savaşı Destanı adlı eseri gibi birçok alanda işlenmiştir.

Bu dönemden itibaren zeybekler üzerine; müzik, tiyatro, edebiyat vb. gibi alanlarda çok sayıda eser verilmiştir. Türk halk müziği ve kültüründe bir türün, bir kavramın ismi hâline gelmesiyle birçok zeybek türküsü ve bu türe özgü halk dansı figürü mevcuttur.

Kaptanzâde Ali Rıza Bey'in bestelediği, sözleri Ömer Bedrettin Uşaklı'ya ait "Eğilmez Başın Gibi" dizesiyle başlayan eser, her zaman güncelliğini koruyan ve hem Türk halk müziği hem Türk sanat müziği repertuarına alınan türkü formundaki eserlerdendir. Bununla birlikte önceden eşkiyâ olarak adlandırılan efelerin ve zeybeklik kültürünün daha sonraları halk tarafından ne denli sevgi ile karşılandığını ne derece benimsediğini açıkça ifade eden "Yörük Ali Zeybeği" gibi birçok türkü vardır ki bunlar halk tarafından, yöre ekipleri tarafından üretilmiştir.

Bahsedildiği gibi zeybek türküleri, Türk halk müziğinin bir alt türü olarak kabul edilebilir.

Türk halk müziği repertuarında bulunan 479 adet "zeybek" türündeki türkü içerisinde repertuarda en çok yeri olan yörelerden biri 49 türküyle Aydın yöresidir. Hatta bu sayıya, Aydın yöresine atıf yapan diğer yörelere ait zeybek türküleri de eklenince Aydın yöresinin zeybeklik kültüründeki tesiri ve varlığı daha açık görülecektir. Zîrâ Isparta, Manisa, Muğla gibi yörelerde Aydın iline veya Yörük Ali gibi Aydın yöresinde yetişen isimlere ait çok sayıda zeybek türküsü bulunmaktadır.

Aşağıdaki nota nüshâsı; Aydın yöresinde yetişen, Cafer Efe'yi anlatan bir türküye âittir. (Bk. Belge 4)

آیدین جعفر آفانه تۆرکۆسی

شی ر چالی پاقا بر ده ن چای ای نکه دی آی

شی قار نا ما دوش دم یو دی کی بن نه آن

آیدینکه ایمنده بر نسا لی هارسی	کرتبک ایمنه طوبر نور ولدی
آنه به کدیورم دوستمانه ناری	جعفر آفانه اوله صوکی دور ولدی
دوستمانه نایه جور دکزه ناری	آنه سنه ناره هجر دور ولدی
جعفرم جعفرم بکیت جعفرم	جعفرم جعفرم بکیت جعفرم

Belge 4: Aydın Yöresi'nden Câfer Efe Türküsü'nün notası (Gençoğlu, 2017; 203)

Buna benzer olarak aşağıdaki belgeler zeybekliği ve bu kültürü temsil eden efelerin farklı sanatsal alanlara da tesir ettiğini gösterir niteliktedir: Ödemişli Gökçen Efe ve Adagideli Ketendereli Mustafa Efe'nin Osmanlı kaligrafisiyle figüratif hat çalışmaları. (Bk. Belge 5 ve Belge 6).

Belge 5: Gökçen Efe (Yavuz, 2012; 224-225) Belge 6: Mustafa Efe (Yavuz, 2012; 224-225).

Osmanlı Belgelerinde Yörük Ali

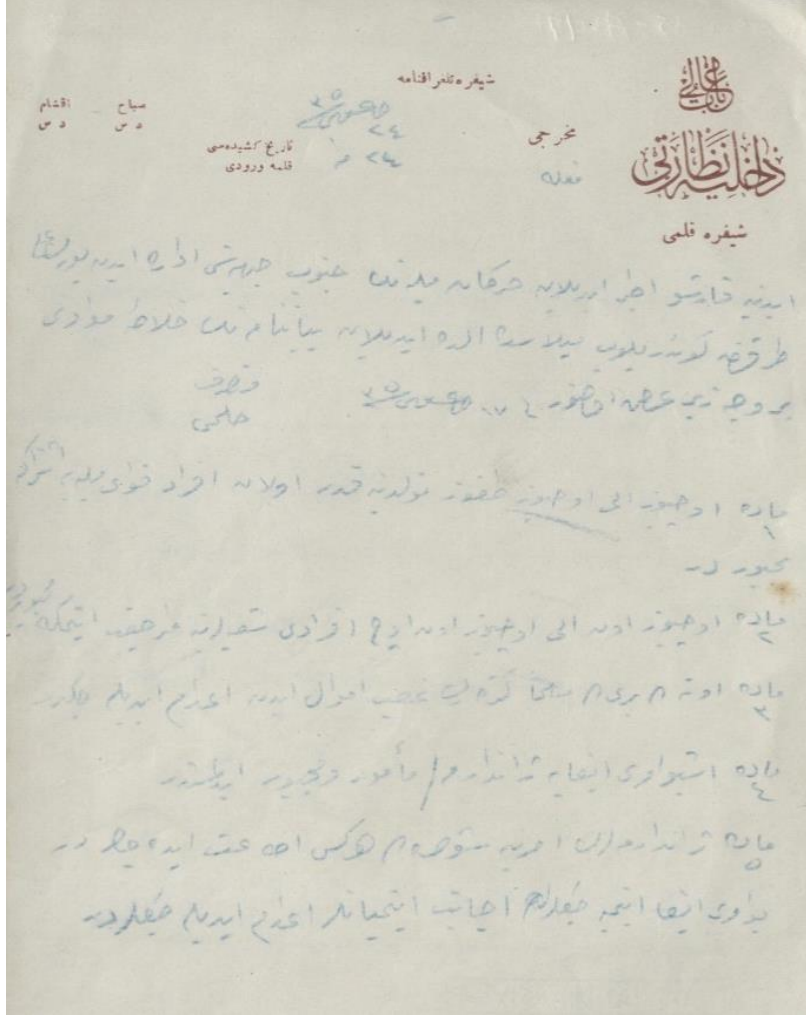
Cumhuriyet Dönemi'nde vatan savunmasına büyük hizmetlerde bulunmuş birçok kahraman efenin adını anmak mümkün olacaktır. Fakat şüphesiz bu isimlerin başında Yörük Ali Efe'yi zikretmek yerinde olacaktır.

“Burada Yörük Ali Efe'yi kısaca tanıtmak gerekir: Yörük Ali Efe, 1895 Aydın doğumludur. 16 Haziran 1919 tarihinde düşmana Malkaç Baskını yaparak Aydın'ı düşman işgalinden kurtaran Yörük Ali Efe, Sarıtekeli aşiretinden Yörük Abdi ile Fatma Hanım'ın oğlu olarak dünyaya gelmiştir. Yörük Ali'yi yakından tanıyan Asaf Gökbel'in ifâdesine göre o; orta boylu, kumral, dolgun ve güzel yüzlü birisiydi.” (Gökbel, 1964; 62).

Yörük Ali Efe, 19 yaşındayken çeşitli hadiselerden dolayı dağa çıkmaya, zeybeklik yapmaya karar vermiş ve Alanyalı Molla Mehmet'in grubuna katılmıştır. Kısa zamanda hünerini gösteren Ali

Efe'nin birkaç yıl sonra efe olmuştur. Yörük Ali Efe, Aydın'ın Çine İlçesi'ndeki Madran Dağları'nda beş zeybeği ile dolaşan meşhur bir eşkiyâ iken henüz 22 yaşındaydı. Yunan işgali başladıktan sonra Yörük Ali Efe'nin yaşamında yeni bir dönem başlamıştır. Kısa zaman sonra Yenipazar'da Yörük Ali Efe'nin çevresindeki kızan sayısı kırkı bulmuştur. Böylece Yörük Ali Efe, kendini vatan savunmasına adanmış bir Kuvayı Milliyeci olarak buyruğundaki zeybeklerle Malkoç köprüsü baskınına düzenlemiş ve Yunan birliğini tümüyle yok etmiştir. Bu başarı, efelerin, hatta Kuvayı Milliye'nin ilk büyük başarısı olmuştur. Yunan işgali başlayınca Albay Şefik Bey'in çağrısı üzerine zeybekleriyle birlikte vatan müdafaasına katılma karar almış, ayrıca diğer efelerin de milli mücadeleye desteği için çaba göstermiştir. Böylece bir bütün olarak hareket eden efeler, Aydın ve çevresindeki düşman işgalini büyük bir başarıyla bertaraf etmeyi başararak 7 Eylül 1922'de Aydın'ın kurtuluşunu tesis ve temin etmişlerdir. Yörük Ali, Kurtuluş Savaşı'ndaki, milli mücadeledeki üstün gayretleri ile albaylık rütbesi kazanmıştır.

Aşağıdaki belge; Kuvayı Milliye'nin güney cephesi komutanı Yörük Ali tarafından gönderilen beyannamenin arzına ilişkindir (Bk. Belge 7).

Belge 7: Yörük Ali tarafından düzenlenen bir evrâkı gösterir belge (BOA: DH ŞFR 643-67).

“Yörük Ali Efe ve zeybekleri yurtseverliğin destanını yazarlar. Bu başarıdan sonra sayıları dört yüzü geçen Kuvayı Milliyeci’ler, Yunan ordusunun ilerlemesini durdururlar. Yunan ordusunun silah üstünlüğüne karşılık, efeler, ellerinde av tüfekleri, kamalar, tabancalar olmasına aldırmadan yiğitçe Aydın üzerine yürüdüler. Üç gün süren çatışmalardan sonra Yunan ordusu kenti boşaltmak zorunda kaldı. Dağda eşkiyâlık yapan diğer efeler de Kuvayı Milliye saflarında yer almaya başladılar. Bu sıralarda Demirci Mehmet Efe de millî mücâdeleye katılır.” (Güney, 2010, 15-16) Aşağıda, Millî Mücâdele’de Aydın cephesinde mücâdele etmiş olan Yörük Ali Efe’nin hizmetlerinin, İzmir mebusu Celal Bayar tarafından bildirildiğine ilişkin bir belge yer almaktadır (Bk. Belge 8).

Gelen		Tarih	Millî Müdafaa Vekilliğine
Evrakın	Numarası	4/3200	
Müseyyid	K.T.		3/2/1941 Tarih ve Zat İşleri D. Ş.SV. 40143
Tesvid tarihi	26/4/1941		sayılı tezkere cevabıdır .
Mübeyyiz			
Tebyiz tarihi	26		Millî mücadelede Aydın cephesinde hizmet eden
Mukabele edenler			
Sadira No.	Umumi No.	6-803	Yörük Ali Efenin bu hizmeti hakkında malûmatına
	Hususi No.	1756	miracaat edilen izmi mebusu Celâl Bayara ait olup
Merbutat		1	25/4/1941 tarih x
Sevk tarihi			2944/4130 sayılı tezkere ilîgik olarak gönderilen
Mübeyyidin imzası		28-4-41	yasa sureti ilîgik olarak sunulmuştur .
			Bagvekil yerine Mîstegar

Belge 8: Yörük Ali'nin yararlılıklarına ilişkin Celal Bayar'ın beyânını gösterir bir belge (BOA: 208-416-36).

1951 yılında muzdarip olduğu şeker hastalığının tedavisi için Bursa'ya giden Yörük Ali, 23 Eylül 1951'de vefat etmiştir.

Yörük Ali Efe'nin büyük teessürle karşılanan vefât haberi, dönemin başbakanına kadar ulaşmıştır. Aşağıdaki belgelerde; Yörük Ali Efe'nin vefâtı üzerine, kendisi de Aydınlı olan dönemin başbakanı Adnan Menderes'e Yörük Ali Efe'nin ailesi tarafından çekilen 25.09.1951 tarihli telgraf ve bu telgrafa Adnan Menderes'in verdiği cevap görülmektedir (Bk. Belge 9 ve Belge 10).

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
T. C. CUMHURİYET ARŞİVİ
P. T. T. I. G. M.

TELGRAF
65149

(Örnek : B. 3)
A7 Yol
Servis İşaretleri

Devlet tebligat mektuplarından dolayı mesuliyet kabul etmez

Adres :
= YILDIRIM ANKARA BAŞ BAKAN
SAYIN ADNAN MENDERES =

Sıra No	İlk Merkez	No	KELİME	VERİLDİĞİ	RESMİ	ORTA MERKEZ	ALINDIĞI	İMZA
		10012	YENİPAZAR	68	16	25/9	8	

: ARKADASINIZ YÖRÜK ALI EFE HAKKIN RAHMETİNE KAVUSMUSTUR TEESURLE
ARZ EDERİZ == AİLESİ ==+++++ CL YILDIRIM ==+++++

030 01 18/10/12

(D. D. Esasinevi - 4046 - 1947)

Belge 9: Yörük Ali'nin vefâtının, ailesi tarafından Adnan Menderes'e bildirilmesine ilişkin bir belge (BOA: 18-101-12)

T. C. BAŞBAKANLIK HUSUSİ KALEM MÜDÜRLÜĞÜ	Yazın memur Yazı tarihi Beyaz tarihi	Dosya No. <i>AP</i> Gidiş No. Gidiş tarihi <i>25.9.25</i> Ekleri
--	--	---

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Merhum Yörük Ali Efe
ailesine

YENİPAZAR
A Y D I N

Derin teessürünüze bütün kalbimle iştirâk eder merhuma hakdan rahmet ve muhterem ailesi sizlere baş sağlığı ve saburlar niyaz ederim

Başbakan
Adnan Menderes

Aslı gibidir

Belge 10: Yörük Ali'nin vefâtı üzerine, Yörük Ali'nin ailesine Adnan Menderes tarafından bildirilen tâziyeye ilişkin belge (BOA: 18-101-12).

SONUÇ

Türk halk kültürü ve folkloru, buna ilişkin olarak Türk sanatı, dansı, müziği; somut bir özgünlük ifade eden niteliklere sahiptir. Bunun gibi Anadolu coğrafyasında Ege yöresine ait olan zeybeklik kültürü; tüm yönleriyle tesir yaratan birçok ritüeli ihtiva eder. Kuşkusuz bu kültürü derinlemesine incelemek ve bütünüyle ortaya koymak ciddi bir çalışma gerektirecektir ki bu alanda birçok bilimsel çalışma olmasına rağmen hâlen anlatılacak, ortaya çıkarılacak birçok bilgi ve belge bulunmaktadır. Anadolu kültürünün belirgin bir parçasını oluşturan zeybeklik kavramı; bu kavramı temsil eden abideleşmiş isimleriyle, giyim şekli ve belirgin bir tarza ve tavra sahip olan dansıyla, müzikal biçimi ve unsurlarıyla bir tarihselliği, edebiyatı ve sanatı ifade eder.

En belirgin hâliyle Selçuklu ve Osmanlı'nın mirâsı olduğu kabul edilebilecek olan zeybeklik kavramını tanımak, Osmanlı belgelerinin hakkıyla incelenmesine bağlıdır. Ancak bu sâyede bu kültürel kavramı ve bunu temsil eden Demirci Mehmet Efe, Gökçen Efe, Yörük Ali gibi sayısız anıtlaşmış, kahraman isimleri daha yakından tanımak, somut bilgiye ulaşmak mümkün olacaktır.

KAYNAKÇA

Basılı Yayınlar

Avcı, A. H. (1997), “Bir Sosyal İsyancılık Kurumu: Zeybeklik ve Zeybekler”, *Folklor Edebiyat Dergisi*, Ankara: Başkent Klişe Matbaacılık.

Baykara, Tunver (1992), *Osmanlılar'da Medeniyet Kavramı ve Ondokuzuncu Asıra Ait Araştırmalar*, İzmir: Akademi Kitapevi.

Gençoğlu, M. S. Halim (2017), *Osmanlıca Mûsikî Metinleri Rehberi*, Ankara: Gece Yayınları.

Gökbel, Asaf (1962), *Millî Mücâdele'de Aydın*, Aydın: Coşkun Matbaası.

- Güney, Emrullah (2010), *Kuvvâ-yı Millîye Güzellemesi*, Ankara: Öğretmen Dünyası Yayınları.
- Mirzaoğlu, F. Gülay (2000), *Zeybek Türküleri ve Dansları*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Özbilgin, M. Ö. (2003), *Zeybeklik Kurumu ve Zeybek Oyunları*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir.
- Öztürk, Okan Murat (2003), *Zeybek Kültürü ve Müziği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Şakir, Ziya (2016), *Efelerin Tarihi*, İstanbul: Akıl Fikir Yayınları.
- Uluçay, Çağatay (1955), *XVIII. ve XIX. yüzyıllarda Saruhan'da Halk Hareketleri ve Eşkiyalık*, İstanbul: Berksoy Basımevi.
- Yavuz, B. Galip (2012), *Zeybekler*, IV. Baskı, İzmir: Efe Ofset ve Matbaacılık.
- Yetkin, Sabri (1996), *Ege'de Eşkiyalar*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Arsiv Belgeleri

BOA: DH KMS 53-76.

BOA: DH.KMS. 53-31.

BOA: DH ŞFR 643-67.

BOA: HAT 187-08857.

BOA: 208-416-36.

BOA: 18-101-12.